

УДК 343.27:341.234 (477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.12>

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МИТНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Дейнеко І.В.,
аспірант кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
e-mail: ihor.deineko@uzhnu.edu.ua

Дейнеко І.В. Вплив євроінтеграційних процесів на митне законодавство України.

У науковій статті досліджується вплив євроінтеграційних процесів на митне законодавство України, зокрема на його адаптацію до європейських стандартів у контексті виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію з Європейським Союзом. Встановлено, що євроінтеграція є ключовим фактором, який сприяє не тільки нормативній гармонізації митного законодавства, але й модернізації митних процедур, підвищенню ефективності митного адміністрування та забезпеченню прозорості у взаємодії з бізнесом.

Проаналізовано етапи, в межах яких відбувається гармонізація митного законодавства України з правом Європейського Союзу. Підкреслено, процес інтеграції розпочався ще в 1994 році з підписання Угоди про партнерство та співробітництво, яка стала основою для розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом. Однак особливу важливість для митної сфери України набула Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 2014 року.

Наголошено, інтеграція митного законодавства України в європейський митний простір передбачає не лише внесення змін до національного законодавства, а й трансформацію митних процедур, що включають, серед іншого, введення нових технологічних систем, таких як Нова комп'ютеризована транзитна система та Система митних декларацій.

Акцентовано на необхідності в рамках вітчизняного право- та державотворення не лише адаптувати митне законодавство, але й створити відповідну інституційну та технічну базу, здатну забезпечити ефективне виконання вимог ЄС. Важливим кроком є розробка нового Митного кодексу, який має стати основою для ефективної інтеграції до європейської митної системи. Паралельно із законодавчими змінами в Україні здійснюються інституційні реформи, спрямовані на підвищення ефективності роботи митних органів, забезпечення їх прозорості та боротьбу з корупцією.

Розглянуто виклики, з якими стикається Україна під час гармонізації митного законодавства, зокрема технічні, інституційні та політичні труднощі. Одним із основних викликів встановлено недостатність ресурсів для створення необхідної інфраструктури та забезпечення ефективного впровадження нових систем. Крім того, зберігаються корупційні ризики, що є суттєвою проблемою для митної сфери.

Резюмовано, реформи, спрямовані на гармонізацію митного законодавства України з правом ЄС, мають важливе значення для розвитку зовнішньої торгівлі України, підвищення її конкурентоспроможності на європейському ринку та забезпечення інтеграції до єдиного економічного простору ЄС.

Ключові слова: митне законодавство, митна політика, гармонізація, європейська інтеграція, конституційно-правове регулювання.

Deineko I.V. The impact of european integration processes on Ukraine's customs legislation.

The scientific article examines the impact of European integration processes on the customs legislation of Ukraine, on its adaptation to European standards in the context of fulfilling the obligations stipulated by the Association Agreement with the European Union. It is established that European integration is a key factor that contributes not only to the regulatory harmonization of customs legislation, but also to the modernization of customs procedures, increasing the efficiency of customs administration and ensuring transparency in interaction with business.

The stages within which the harmonization of the customs legislation of Ukraine with the law of the European Union takes place are analyzed. It is emphasized that the integration process began back in 1994 with the signing of the Partnership and Cooperation Agreement, which became the basis for the development of relations between Ukraine and the European Union. However, the Association Agreement between Ukraine and the European Union of 2014 acquired particular importance for the customs sphere of Ukraine.

It is studied that the integration of Ukrainian customs legislation into the European customs space involves not only amendments to national legislation, but also the transformation of customs procedures, including, among other things, the introduction of new technological systems, such as the New Computerized Transit System and the Customs Declaration System.

The emphasis is on the need within the framework of domestic law and state formation not only to adapt customs legislation, but also to create an appropriate institutional and technical basis capable of ensuring the effective implementation of EU requirements. An important step is the development of a new Customs Code, which should become the basis for effective integration into the European customs system. In parallel with legislative changes, institutional reforms are being carried out in Ukraine aimed at increasing the efficiency of customs authorities, ensuring their transparency and combating corruption.

The challenges that Ukraine faces during the harmonization of customs legislation are considered, technical, institutional and political difficulties. One of the main challenges is the lack of resources to create the necessary infrastructure and ensure the effective implementation of new systems. In addition, corruption risks remain, which is a significant problem for the customs sector.

It has been established that reforms aimed at harmonizing Ukraine's customs legislation with EU law are of great importance for the development of Ukraine's foreign trade, increasing its competitiveness in the European market and ensuring integration into the EU single economic space.

Key words: customs legislation, customs policy, harmonization, European integration, constitutional and legal regulation.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси, що охоплюють комплексний перехід до європейських стандартів, значною мірою впливають на розвиток внутрішнього законодавства України, зокрема, в галузі митної політики та регулювання. В умовах глобалізації та поглибленої інтеграції України в європейські економічні та правові структури, митне законодавство потребує адаптації до міжнародних стандартів і вимог Європейського Союзу (далі – ЄС). Процеси гармонізації українського законодавства з *acquis communautaire* є важливим етапом реформ, спрямованих на забезпечення безперешкодного руху товарів і послуг, а також ефективного виконання зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію з ЄС.

Проте, в умовах інтенсивних євроінтеграційних змін, зберігаються значні проблеми, пов'язані з адаптацією митного законодавства до стандартів ЄС, що охоплюють питання митних процедур, тарифної політики, митного контролю та адміністрування. Виконання таких вимог потребує не лише значних змін у національному законодавстві, а й належної інфраструктури, технічних та кадрових ресурсів. Водночас, деякі положення чинного митного законодавства України не відповідають європейським стандартам, що створює правові та адміністративні бар'єри для інтеграції.

У контексті зазначеного виникає необхідність глибшого аналізу впливу євроінтеграційних процесів на митне законодавство України, що дозволить виявити актуальні проблеми та шляхи їх подолання, а також сприятиме формулюванню рекомендацій щодо удосконалення національного митного законодавства в умовах європейської інтеграції.

Стан опрацювання. Дослідження процесу гармонізації митного законодавства України з правом ЄС здійснюється низкою науковців, серед яких варто згадати: Атаманчука Н., Бредіхіна А., Дорофєєву Л., Дудченка В., Мельника О., Микитенко Т., Сагайдака І., Сарану Л.А.

Метою статті є дослідження впливу євроінтеграційних процесів на митне законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Європейська інтеграція стала стратегічним вектором розвитку України, обумовлюючи необхідність широкомасштабних реформ у різних галузях права. Однією з найважливіших сфер стала митна, що пояснюється єдиною системою тарифів та правил для переміщення товарів в рамках ЄС. У зв'язку з цим, на порядку денному закріплено завдання щодо глибоких трансформацій національного митного законодавства до правових рамок ЄС.

Шлях України до зближення з ЄС пройшов через кілька важливих етапів, кожен з яких мав своє значення для розвитку двосторонніх відносин та інтеграційних процесів. Перший серйозний крок стався в 1994 році, коли було підписано *Угоду про партнерство та співробітництво*, яка заклала основи для формування відносин між Україною та ЄС. Вона стала першим юридичним документом, що визначав рамки співпраці та взаємодії в політичній, економічній та культурній сферах [1].

У 2003 році ЄС надав Україні статус країни-сусіда, включивши її до політики сусідства. Головною метою цієї політики став розвиток економічного співробітництва та надання допомоги з боку ЄС. Згідно зі звітом Європейської Комісії «Ширша Європа – Сусідство: нова основа для відносин з нашими Східними та Південними сусідами», політика сусідства не передбачає негайного набуття членства, а має на меті уникнути нових ліній розмежування між ЄС та його сусідами, пропонуючи

їм участь у різних сферах діяльності Союзу, таких як політика, безпека, економіка та культура. ЄС також сприятиме забезпеченню безпеки в сусідських регіонах, що є одним із стратегічних завдань, визначених Європейською стратегією безпеки. Для України в рамках цієї політики пропонуються привілейовані відносини, що ґрунтуються на спільних цінностях, зокрема в сферах верховенства права, належного управління та поваги до прав людини, включаючи права меншин. Важливим аспектом стало також визначення пріоритетних завдань, які наблизять країни до ЄС, що включають політичний діалог, торгівлю, правосуддя, енергетику, транспорт, охорону довкілля та соціальну політику. За умови ефективного впровадження реформ Україні та іншим сусіднім країнам буде запропоновано перспективу поступової інтеграції у внутрішній ринок ЄС, що супроводжуватиметься подальшою торговою лібералізацією [2].

Особливо важливим етапом стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, що було історичним кроком на шляху європейської інтеграції та означало формальне закріплення стратегічного курсу на зближення з ЄС. Документ став основою для поглиблення політичної, економічної та соціальної співпраці, а також створив правову базу для поступової адаптації українського законодавства до європейських стандартів, відкриваючи нові перспективи для розвитку двосторонніх відносин, зокрема у сфері торгівлі, енергетики, прав людини та безпеки [3].

Одним з основних елементів Угоди стала Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (далі – ПВЗВТ), яка набула чинності з січня 2016 року. ПВЗВТ відкрила для України можливість безмитної торгівлі товарами та послугами з ЄС, скасувавши більшість митних тарифів і квот, що стало важливим стимулом для розвитку зовнішньої торгівлі. Проте ПВЗВТ — це не лише лібералізація тарифів. Вона також передбачає значну правову та інституційну інтеграцію. Особливо важливим є розділ, що стосується митної політики та спрощення торгових процедур. Відповідно до цього розділу, Україна зобов'язується поступово наближати свої митні правила та процедури до стандартів ЄС, що передбачає поетапне впровадження положень Митного кодексу ЄС. Наведене означає, що Україні необхідно не тільки модифікувати окремі закони, але і здійснювати серйозні реформи митної інфраструктури та адміністративних процедур, щоб відповідати вимогам європейської митної системи [4].

В той же час, механізмом втілення вище перерахованих зобов'язань стало включення до Угоди про асоціацію Додатку XV, який деталізує перелік актів ЄС у митній сфері, що їх Україна повинна імплементувати, та встановлює строки такого наближення. Для координації даного процесу в Україні діє Загальнодержавна програма адаптації законодавства до права ЄС, яка визначає пріоритети та етапність реформ. Відповідно, євроінтеграційні механізми включають як нормативно-правову гармонізацію, так і інституційну співпрацю, створено спільні митні комітети Україна–ЄС, залучено технічну допомогу (до прикладу, місія EUBAM консультує митні органи щодо виконання положень ПВЗВТ [5]), проводиться регулярний моніторинг виконання Україною своїх зобов'язань [6].

Крім того, отримання державою у 2022 році статусу кандидата на вступ до ЄС надало ще більшого імпульсу вище перерахованим процесам. ЄС розпочав скринінг українського законодавства на відповідність праву Союзу, за результатами якого визначаються першочергові сфери доопрацювання [7].

Зазначимо, що митне законодавство України протягом останніх десятиліть зазнало суттєвих змін, багато в чому зумовлених необхідністю виконання євроінтеграційних зобов'язань. Ще до асоціації Україна здійснила кроки до модернізації митних правил – зокрема, у 2012 році було прийнято Митний кодекс України, який частково врахував положення міжнародних конвенцій. Проте справжня гармонізація з правом ЄС активізувалася після набуття чинності Угоди про асоціацію та ПВЗВТ [8].

Наступним етапом інтеграційних процесів стала адаптація матеріальних норм митного права України до європейських стандартів. У цьому контексті було внесено низку змін до Митного кодексу України та суміжних законодавчих актів з метою імплементації інститутів, характерних для права ЄС. Зокрема, у 2019–2020 роках в Україні було законодавчо запроваджено інститут авторизованого економічного оператора (далі – АЕО) за європейським зразком, що вимагало внесення змін до Глави 2 Митного кодексу України. Перші підприємства отримали статус АЕО вже у 2021 році, що стало важливим показником довіри до нових митних спрощень і свідченням успішної імплементації європейських митних стандартів [9]. Крім того, у 2016 році в Україні була впроваджена система «єдиного вікна» для електронного подання документів на митниці, яка значно зменшила бюрократичне навантаження на бізнес та полегшила митні процедури, що стало частиною виконання зобов'язань України в рамках ПВЗВТ з ЄС, оскільки обидві сторони прагнули спростити та прискорити торговельні процедури, забезпечуючи більш ефективну інтеграцію України до європейського економічного простору [10].

Найбільш інтенсивна фаза гармонізації митного законодавства України з нормами ЄС припадає на період 2022–2025 років. Саме у цей час, в умовах здобуття Україною статусу кандидата та на фоні викликів війни, прискорено імплементацію ключових європейських норм у митній сфері. Одним з важливих кроків стало ухвалення Верховною Радою Закону № 2510-IX у серпні 2022 року, який вніс зміни до Митного кодексу України для реалізації положень глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію з ЄС, що стосуються спільного транзиту. Дані трансформації проклали шлях до приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту у жовтні 2022 року та впровадження Нової комп'ютеризованої транзитної системи, що стало фактичним «митним безвізом» з ЄС [11].

Наступним кроком стала масштабна імплементація положень Митного кодексу ЄС, що відбулося шляхом ухвалення Закону № 3926-IX від 22 серпня 2024 року. Згідно положень акту Україна імплементувала низку європейських інститутів, зокрема, було введено поняття прямих та непрямих митних представників за аналогією до ЄС. Крім того, уточнено процедури надання митних рішень уповноваженими органами, деталізовано режими спеціального використання, такі як переробка, тимчасове ввезення, кінцеве використання, а також порядок видачі відповідних авторизацій [12].

Важливо також додати, гармонізація митного законодавства України з правом ЄС відбувається не лише шляхом переведення окремих норм ЄС у національне законодавство, але й через перегляд основної архітектури митного законодавства. Експерти зазначають, що для досягнення повної сумісності з правом ЄС Україна повинна не обмежуватися адаптацією окремих положень, а й прийняти новий Митний кодекс, максимально наближений до структури та змісту Митного кодексу ЄС, що є важливим задля забезпечення ефективної інтеграції української митної системи в європейський економічний простір [13].

Враховуючи ці вимоги, уряд України вже розробляє проект нового Митного кодексу, що базуватиметься на Єдиних митних правилах ЄС, з планом прийняття документа до 2026 року. За словами представників Міністерства фінансів, кінцева мета полягає в тому, щоб до 2027 року митне законодавство України повністю відповідало вимогам законодавства ЄС. Такий крок не лише виконуватиме зобов'язання, визначені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, але й підготує країну до можливого членства в ЄС [14].

Паралельно з нормативними змінами в митному законодавстві, Україна здійснює інституційні реформи в митній службі, орієнтуючись на європейські принципи ефективності, прозорості та доброчесності. Одним з перших кроків реформ стало розділення фіскальної служби на окремі податкову та митну служби у 2019 році, що дозволило зосередити увагу на спеціалізованому управлінні митницею [15]. У подальшому запроваджуються нові прозорі процедури відбору та призначення керівництва митниці. Так, у 2023 році було ухвалено закон, який передбачає створення конкурсної комісії для відбору Голови Державної митної служби, до складу якої входять незалежні експерти, що мало на меті забезпечити деполітизацію керівництва митницею та сприяти приходу кваліфікованих кадрів. Крім того, нововведеннями передбачено надання керівнику митниці більшої автономії в процесі формування своєї команди, зокрема, надання права самостійно призначати заступників та звільняти керівників регіональних митниць без погодження з міністром. Одночасно посилюється внутрішній контроль та підзвітність, так діяльність Державної митної служби підлягає регулярній оцінці, а ефективність керівників вимірюється за показниками виконання поставлених завдань [16].

Підкреслимо також той факт, що митниця традиційно є сектором з підвищеними корупційними ризиками, тому в рамках євроінтеграції значну увагу приділяють забезпеченню прозорості митних процедур. Одним із прикладів є впровадження електронної черги перетину кордону (єЧерга) на вантажних пунктах пропуску, що усуває людський фактор при визначенні порядку проходження кордону та значно зменшує можливості для неформальних практик. Законодавчо також закріплено право компаній, що беруть участь у спільному транзиті або мають книжки МДП (TIR), на пріоритетний перетин кордону через систему єЧерга, що сприяє ефективності та прозорості митних процедур [16].

Окремої уваги заслуговує питання протидії контрабанді, яке є важливою складовою європейських вимог. ЄС очікує від України криміналізації найбільш небезпечних форм контрабанди товарів, зокрема підакцизних, що має стати суттєвим стримуючим фактором для порушників. Уряд уже закріпив ці зобов'язання в Меморандумі про нову макрофінансову допомогу ЄС, зокрема передбачивши посилення відповідальності за порушення на митниці. Крім того, активно розвивається співпраця з бізнес-спільнотою та громадськістю. Одним із кроків є створення Рад з питань міжнародної торгівлі при митниці та публікація відкритих даних щодо середньостатистичних індикативних митних вартостей, що дозволяє уніфікувати підходи оцінки та знижує ризик суб'єктивних рішень [13].

Водночас, попри суттєвий прогрес у гармонізації митного законодавства з європейськими стандартами, останній супроводжується серйозними викликами. Серед таких варто назвати інституційну та технічну спроможність України впроваджувати нововведення. Гармонізація «на папері» потребує реального втілення через створення IT-інфраструктури, підготовку персоналу та забезпечення фінансування. До прикладу, для впровадження систем Нової комп'ютеризованої транзитної системи та Системи митних декларацій необхідне сучасне технічне оснащення митниць та постійне навчання кадрів. Недостатність ресурсів або застаріла інфраструктура можуть знизити ефективність реформ. В Україні ці проблеми особливо актуальні, оскільки значна частина митних пунктів потребує модернізації. Війна додатково навантажила західні кордони та пошкодила інфраструктуру на сході та півдні, що ускладнює впровадження митних реформ [17].

Окрім того, корупційний фактор залишається значущим викликом у процесі адаптації митного законодавства України до європейських стандартів. Хоча прийняті норми відповідають європейським вимогам, важливо забезпечити їх неухильне дотримання. Спротив змінам може йти не лише від недобросовісних учасників зовнішньоекономічної діяльності, а й від деяких чиновників, які звикли до старих непрозорих практик. Опір реформам проявляється у спробах зберегти тіньові схеми та уникнути нових правил. Задля подолання вищенаведеного необхідна політична воля та комплексні антикорупційні заходи, що включають кадрові чистки та ротації в митних органах, а також залучення громадського контролю та використання цифрових інструментів, які унеможливають корупцію та забезпечують прозорість митних процедур [18].

Абсолютно невинуватена, агресивна війна росії проти України створила безпрецедентні умови, які одночасно прискорюють та ускладнюють процес євроінтеграції. З одного боку, відбулася активна мобілізація зусиль задля швидкого приєднання до європейських механізмів, що, зокрема, виявилось у введенні «митного безвізу» у 2022 році. Митна служба оперативно впровадила тимчасові спрощення, як от онлайн-оформлення гуманітарної допомоги та спрощений імпорт товарів військового призначення під час воєнного стану. З іншого боку, воєнні дії серйозно підривають економічну активність, що безпосередньо впливає на митні надходження. У 2022 році митні надходження впали на 32%, що додатково підтверджує загальне падіння економіки країни, обмежуючи фінансові можливості держави для інвестування у розвиток митниці. Крім того, через блокаду портів значна частина торгівлі змістилася на західні наземні кордони, що викликало черги та необхідність термінового розширення інфраструктури на кордоні з ЄС. У короткостроковій перспективі війна відволікає управлінські ресурси на невідкладні потреби, що може сповільнити реалізацію довгострокових реформ [19].

Насамкінець, ще одним важливим викликом залишається забезпечення відповідності всіх аспектів митного регулювання вимогам ЄС. Правова матерія ЄС є надзвичайно обширною, оскільки, окрім Митного кодексу, існують численні регламенти та директиви, які охоплюють контроль за окремими видами товарів, захист прав інтелектуальної власності на кордоні, безпеку продукції, регулювання товарів подвійного використання тощо. Україна зобов'язується імплементувати ці норми в національне законодавство. На практиці наведене означає необхідність перегляду численних спеціальних законів та підзаконних актів, а також навчання митників новим процедурам, зокрема, щодо застосування загальних дозволів на експорт товарів подвійного використання або виявлення контрафактної продукції на основі європейських баз даних. Невідповідність навіть окремих аспектів може стати перешкодою для взаємного визнання митних статусів або інтеграції до інформаційних систем ЄС [20].

Висновки. На основі проведеного аналізу, варто підкреслити, що євроінтеграційні процеси суттєво трансформували митне законодавство та практику України, ставши важливим кроком на шляху до повноправного членства в Європейському Союзі. Поступове впровадження європейських норм та стандартів, зокрема у таких сферах, як скасування тарифних бар'єрів, інститут авторизованого економічного оператора та спільний транзит, трансформує не лише правове поле, а й підходи до митного адміністрування в країні, внаслідок чого українська митна система стає більш прозорою, технологічною і орієнтованою на співпрацю з бізнесом, що відповідає найкращим європейським практикам.

Попри наявність технічних, інституційних та політичних викликів, курс на повну гармонізацію митного законодавства з правом ЄС залишається незмінним та є ключовим елементом у контексті Угоди про асоціацію, а також зобов'язань України як країни-кандидата на вступ до ЄС. Вище досліджений матеріал додатково підтверджує, що євроінтеграція є головним чинником, що пришвидшує еволюцію митного законодавства України, завдяки котрому країна вже досягла високого рівня нормативного зближення та практичної сумісності з митною системою ЄС. В довгостроковій перспективі реалізація всіх необхідних реформ відкриває шлях до вступу України до Митного союзу ЄС та повної інтеграції у єдиний ринок, що дозволить не лише усунути бар'єри у торгівлі, але й сприятиме економічному зростанню та зміцненню безпеки ланцюгів постачання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. № 998_012. *Офіційний вісник України*. 2006 р. № 24. Ст. 1794.
2. Бредіхин А.В. Україна та Європейський Союз: ретроспектива розвитку відносин. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 2. С. 7–12.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. № 984_011. *Офіційний вісник України*. 2014 р. № 75. Ст. 2125.
4. ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. URL: http://lib.pnu.edu.ua/files/europa/dcfta_guidebook_uk.pdf.
5. EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine. URL: <https://eubam.org/ua>.
6. Атаманчук Н.І. Гармонізація законодавства України щодо адміністрування митних платежів з правом Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 87. Ч.2. С. 267–273.
7. European Parliament resolution of 23 June 2022 on the candidate status of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2023.032.01.0002.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2023%3A032%3ATOC.
8. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45; № 46-47; № 48. Ст. 552.
9. Микитенко Т., Мельник О., Сагайдак І. Розвиток інституту авторизованого економічного оператора в Україні в контексті імплементації міжнародних стандартів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. С. 1-7.
10. Деякі питання реалізації принципу “єдиного вікна” під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 р. № 364. *Офіційний вісник України*. 2016 р. № 46. Ст. 1667.
11. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 15.08.2022 р. № 2510-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023 р. № 22. Ст. 89.
12. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22.08.2024 р. № 3926-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2025 р. № 3-4. Ст. 5.
13. Ukraine's Progress Towards the Customs Union with the EU. URL: <https://eu4pfm.com.ua/news/ukraine-s-progress-towards-the-customs-union-with-the-eu>.
14. Євроінтеграція: Україна прагне отримати новий Митний кодекс на основі Митного кодексу ЄС у 2026 році. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ievrointegratsiia_ukraina_pragne_otrimati_novii_mitnii_kodeks_na_osnovi_mitnogo_kodeksu_ies_u_2026_rotsi-5073.
15. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1200. *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 7. Ст. 208.
16. Alekankina K. European Integration of Customs and Overhaul of the Medical and Social Expert Commission: Key Reform Drivers in Q4 2024. URL: <https://voxukraine.org/en/european-integration-of-customs-and-overhaul-of-the-medical-and-social-expert-commission-key-reform-drivers-in-q4-2024>.
17. Сарана Л.А. Вплив цифровізації на митну та податкову політику України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 14. С. 1–7.
18. Дорофеева Л.М. Міжнародна антикорупційна практика митних адміністрацій. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 3–4 (12–13). С. 102–108.
19. Suvorov V. Ukraine seeks future role as EU's eastern customs hub. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraine-seeks-future-role-as-eus-eastern-customs-hub/#:~:text=In%20the%20first%20days%20of%202024%2C%20the%20Ukrainian,eastern%20customs%20border%20for%20the%20entire%20European%20Union>.
20. Дудченко В.В. Зміст гармонізації митного законодавства України до норм і стандартів ЄС. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. № 43. С. 81–84.